

ביאור הדף מסכת הוריות דף ג'

לעיל אמר רב יהודה בשם שמואל, שמה שהמשנה אומרת שיחיד שעבר על איסור על פי בית דין פטור מקרבן זה דעת רבי יהודה אבל לדעת חכמים חייב קרבן.

ומביאה הגמרא שלדעת רב נחמן בשם שמואל מה שהמשנה אומרת שיחיד שעבר על איסור על פי בית דין פטור מקרבן זה דעת רבי מאיר, אבל לדעת חכמים חייב קרבן.

ומביאה הגמרא היכן מצינו שנחלקו בזה רבי מאיר וחכמים, שבברייתא התבאר שאם הורו ועשו לדעת רבי מאיר פטורים ולדעת חכמים חייבים.

ומבינה הגמרא שאין הכוונה שהורו בית דין עצמם ועשו, כי אז לא היו חייבים וכפי שהתבאר בברייתא שמהפסוק "הקהל ועשו" לומדים שבית דין שהורו ועשו פטורים.

ואף לא מדובר שהורו בית דין ועשו רוב הקהל כי אז אף לדעת רבי מאיר הם חייבים, אלא מדובר שהורו בית דין ועשו מקצת מהקהל, ואם כן רואים שרק לדעת רבי מאיר פטור אבל לדעת חכמים חייב.

ודחה רב פפא שיתכן לבאר את הברייתא באופן אחר, שמחלוקת רבי מאיר וחכמים היא האם באופן שהורו בית דין והם עצמם עשו כהוראתם, ויחד עמם עשו חצי מהקהל, האם הם מצטרפים לחצי שעשו כדי שיהא הדין כמו רוב הקהל שעשו, או שבית דין עצמם אינם מצטרפים לקהל.

אפשרות נוספת אומרת הגמרא שנחלקו רבי מאיר וחכמים בברייתא באופן שהורו בית דין ועשו רוב הקהל ומחלוקתם האם באופן כזה הקהל פטורים או חייבים, ומה שאמרו חכמים שאפילו באופן כזה חייב זה מפני שחכמים שכאן זה דעת רבי שמעון שסובר שאף הקהל צריכים להביא קרבן ציבור חוץ מהבית דין.

עוד אפשרות אומרת הגמרא שנחלקו רבי מאיר וחכמים האם צריך רוב קהל דווקא או שאפילו שבת שחטא הרי הם כרוב קהל וחייבים.

עוד אפשרות אומרת הגמרא שנחלקו רבי מאיר וחכמים האם צריך רוב קהל דווקא או שאפילו שבעה שחטא הרי הם כרוב קהל, ומה שנאמר רוב הכוונה למקרה שהרוב הם פחות משבעה, וכגון שהם שישה.

אמר רב אסי שכדי שבית דין יתחייבו קרבן היכן שעשו רוב הקהל על פיהם, צריך שיעשו רוב הקהל שבארץ ישראל על פיהם, ולומדים זאת מהפסוק שנאמר על שלמה "ויעש וגו' את החג הוא וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים", וממה שנאמר גם וכל ישראל עמו, וגם מלבוא חמת עד נחל מצרים, לומדים שאלו שהם מחוץ לגבולות אלו אינם נחשבים כחלק מהקהל.

יש דין שכהן משוח שחטא צריך להביא קרבן פר כהן משיח והדיוט חייב קרבן חטאת רגיל, ולעיל נחלקו רבי שמעון וחכמים מה יהיה הדין אם חטא קודם שנתמנה ואחר כך נתמנה, לדעת חכמים חייב קרבן הדיוט, כי חטא קודם למינויו, ולדעת רבי שמעון רק אם נודע לו שחייב קודם שנתמנה חייב חטאת, אבל אם נודה לו אחר כך פטור.

ואומרת הגמרא שאותה המחלוקת תהיה אם היו אלו שעשו על פי הבית דין מרובים ואז נתמעטו, שלדעת חכמים כיון שהם עשו את החטא כשהיו מרובים הם חייבים בקרבן פר העלם דבר של ציבור, ולדעת רבי שמעון אם נודע להם כשהם מועטים הם פטורים מהקרבן.

ודנה הגמרא באופן הפוך שבתחילה היו מועטים אך נודע להם אחרי שנתרבו, וכגון שמתו מאלו שלא חטאו עד שאלו חטאו נהיו רוב, האם אף כאן נחלקו רבי שמעון וחכמים, ולדעת רבי שמעון יהיו חייבים בקרבן כי נודע להם כשהם רוב, ולדעת חכמים פטורים כי בשעת החטא היו מיעוט. ודוחה הגמרא

שלדעת רבי שמעון לא מועיל מה שבשעת הידיעה הם יהיו חייבים, אלא צריך גם שיהיה החטא בשעת חיוב וכיון שכאן היו מועטים בתחילה אף לדעת רבי שמעון פטורים מקרבן.

מסתפקת הגמרא אם הורו בית דין הוראה כגון שחלב מותר, ועשו מקצת הקהל על פיהם, וחזרו בהם הבית דין ואסרו את החלב, ושוב חזרו והורו שחלב מותר ועשו מיעוט אחר על פיהם כך שעכשיו נמצא שרוב עשו אחר בית דין, האם חייבים פר העלם דבר של ציבור, כי שניהם אכלו חלב מחמת הוראת בית דין, או שמא כיון שיש כאן שני הוראות שני המיעוטים אינם מצטרפים לרוב ציבור.

וממשיכה הגמרא להסתפק אם נאמר שבאופן כזה שני המיעוטים כן מצטרפים, מה יהיה הדין אם בית דין התירו חלב שעל גבי הקרב, וחלב שעל גבי הדקין, ומיעוט עשו אחרי בית דין בהוראת חלב שעל גבי הקרב, ומיעוט עשו אחרי הוראת בית דין בחלב שעל גבי הדקין, האם כיון ששניהם חלב מצטרפים לרוב הקהל, או שכיון שכל אחד מהחלבים האלו נלמד מפסוק נפרד אינם מצטרפים.

וממשיכה הגמרא להסתפק אם נאמר שבאופן כזה שני המיעוטים כן מצטרפים, מה יהיה הדין אם בית דין התירו חלב ודם ומיעוט עשו אחרי בית דין בחלב ומיעוט בדם. האם כיון שעל שניהם חייבים חטאת דומה הם מצטרפים לרוב קהל או לא.

וממשיכה הגמרא להסתפק אם נאמר שאפילו באופן כזה שני המיעוטים כן מצטרפים, מה יהיה הדין אם בית דין התירו חלב ועבודה זרה, וחלק עשו על פיהם בחלב וחלק בעבודה זרה, האם שניהם לא מצטרפים כי מדובר בב' איסורים שונים שעל כל אחד מהם מביאים חטאת אחרת, (שעל עבודת כוכבים מביאים חטאת משעירה ולא מכשבה) או שכיון שעל שניהם יש איסור כרת הם מצטרפים לרוב קהל.

עוד מסתפקת הגמרא באופן שהורו בית דין ועשו מיעוט על פיהם ומתו, והורו בית דין אחר ועשו מיעוט על פיהם, האם מצטרפים לרוב הקהל או לא. ואמנם אומרת הגמרא שלדעת הסובר שבית דין מקריבים את הקרבן וודאי שכאן לא יוכלו להקריב כי הבית דין הראשונים מתו, אך הספק הוא לדעת הסובר שהחיוב הוא על הציבור ולא על הבית דין, האם צריך שיעשו כולם לפי הוראת אותו הבי"ד או לא, ונשאר הגמרא בכל אלו בתיקו.

לגבי רש"י של מיעוט אחר מיעוט ילה" מהגמרא בסוף מגילה לגבי עשרה כהן כתיב בפרשה.

עמוד ב'

אמר רבי יונתן שאפילו אם ישבו מאה דיינים יחד להורות, כדי להתחייב בקרבן העלם דבר של ציבור צריך שכולם יורו להתר, ולומד זאת מהפסוק "ואם כל עדת ישראל ישגו", שצריך שישגו כולם. והוסיף רב הונא ב"ר הושעיא שכך מסתבר כי הרי בכל התורה רובו ככולו, וכאן שלמרות זאת נאמר "כל עדת ישראל" משמע שצריך כולם דווקא ולא רובם.

ומקשה הגמרא שהרי במשנה נאמר שאם הורו בית דין ואחד מהם ידע שטועים חייב, והרי אם ידע שהם טועים מוכרח שלא הסכים עמם. ועונה הגמרא שמדובר שהוא הרכין בראשו והיה נראה להם שהוא מסכים עמם וקבעו את הדין.

וצ"ע מה הבעיה לומר שחזר בו.

עוד מקשה הגמרא על ר' יונתן מהמשנה לקמן שאומרת שאם אחד מהדיינים אמר להם טועים אתם הוא פטורים שאין זה הוראה. ומשמע שאם שתק חייבים ואפילו שהוא אינו מסכים עמם, ואף כאן ועונה הגמרא שמדובר שהוא הרכין בראשו והיה נראה להם שהוא מסכים עמם וקבעו את הדין.

ודוחה ר' משרשיא את דברי ר' יונתן ואומרת שאף כאן מספיק רוב, שהרי אמרו רשב"ג ור"א בר צדוק שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ולמדו זאת מהפסוק "אותי אתם קובעים הגוי כולו", ורואים שאפילו שנאמר כולו אומרים שרובו ככולם, וה"ה כאן שאי"צ כולם אלא מספיק רוב.

וממה שנאמר כאן "כל עדת ישראל" לומדים דין אחר שאם חסר מהסנהדרין ממנין ע"א שאין זה נחשב הוראה, אלא צריך שיהיו כולם.

ואמר ר' יהושע שאם עשרה יושבים בדין הקולר תלוי על צוואר כולם שלא יטעו, ואף שבלעדי כל אחד יתקיים הבית דין. ואומרת הגמרא שחידושו הוא שאפילו אם יש שם תלמיד בפני רבו הרי הוא כאחד מהדיינים. ואומרת הגמרא שלכן רב הונא היה מביא עשרה לדון עמו, ורב אשי היה מביא עשרה טבחים כשהיה דן בטריפה, כדי שלא יהיה כל הפסק עליו.

משנה. אם הורו בית דין וגילו שטעו וחזרו בהם, בין אם הביאו קרבן כבר ובין אם לא, ובא אדם ועשה על פי הוראתם הראשונה. לדעת רבי שמעון פטור, ולדעת רבי אליעזר יש בזה ספק, ואמנם כל הספק הוא אם נשאר בזמן שהם חזרו בו בביתו שאז חייב אשם תלוי כי אולי שמע שחזרו בהם, אבל אם היה במדינת הים ולא שמע שחזרו בהם פטור, ואמר רבי עקיבא שבזה אף הוא מודה שפטור, ושאל אותו בן עזאי מדוע לא יאמר כך אף באדם שהיה בביתו, והשיב לו רבי עקיבא שאם הלך למדינת הים לא יכל לדעת שבי"ד חזרו בהם ולכן הוא פטור.

ועוד אומרת המשנה שאם הורו בית דין לעקור דין שלם מהתורה, כגון שאמרו אין הלכות נידה או שבת בתורה, אין זה הוראה והם פטורים מקרבן העלם דבר של ציבור, אבל אם טעו בפרטי דין ולא בגוף הדין וכגון שאמרו שיש נידה אלא ששומרת יום כנגד יום טהורה, או שאמרו שיש שבת, אלא שמותר להוציא לרשות הרבים, בזה נאמר הדין שחייבים קרבן העלם דבר של ציבור, כי נאמר "ונעלם דבר" ומשמע חל' מהדבר ולא כולו.

גמרא. ביאר רב יהודה בשם רב את טעמו של רבי שמעון שאף אחרי שבית דין חזרו בהם העושה על פיהם פטור, ויש שאמרו שהוא אמר שהטעם הוא כי הוא נחשב כעושה ברשות בית דין, ויש שאמרו שאמר רב יהודה שהטעם שלרבי שמעון פטור הוא כיון שהוא עושה על פי בית דין הרי הוא כשוגג.

מקשה הגמרא שהרי שנינו בברייתא שלדעת רבי שמעון עצמו בקרבן פר העלם דבר של ציבור גובים מהציבור מעות לקרבן, ורק לדעת רבי יהודה מביאים את הקרבן מתרומת הלשכה, ואם כך לדעת רבי שמעון היה עליו לדעת שחזרו בהם הבית דין מתי שגבו ממנו את המעות.

ועונה הגמרא שמדובר או שגבו סתם ולא אמרו על מה חזרו בהם הבית דין, או שהוא לא היה בעיר כשגבו בעירו, או שדעת רב להפוך את הדעות ולדעתו לרבי שמעון מביאים את הקרבן מתרומת הלשכה ורק לרבי יהודה גובים וכפי שמצינו כך בברייתא אחרת.

ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאם הורו בית דין וגילו שטעו וחזרו בהם, לדעת רבי שמעון פטור, ולדעת רבי אליעזר יש בזה ספק, ולדעת סומכוס הדין תלוי.

וביאר רבי יוחנן את המחלוקת בין ר"א לסומכוס, שלדעת רבי אליעזר העושה על פי בי"ד חייב באשם תלוי, כי יש כאן ספק אם חייב או לא, אבל לדעת סומכוס פטור כי לדעתו צד החיוב כאן נחשב תלוי, ואינו צד חיוב גמור לחייב על פיו באשם.